

İTALYAN SALDIRISINDA YUNANİSTAN'A TÜRKİYE'NİN YARDIMLARI¹ (1940-1941)

Kadir KASALAK*
Ramazan BAŞ**

ÖZET

II. Dünya Savaşı yıllarında 1941 Nisanı sonrası tüm Yunanistan Alman işgaline uğramıştır. Bu işgal sonrası Yunanistan “Büyük Açlık Dönemi” diye tabir edilen, yüzbinlerce kişinin açlıktan öldüğü feci bir dönem yaşamıştır. Türkiye bu dönemde gerek açlığın önlenmesi, gerekse Yunanlı mültecileri kabul etmesi gibi birçok insani konularda Yunanistan’a hatırı sayılır yardımlarda bulunan neredeyse tek ülke olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’nin Yunanistan’a yardımları, Yunanistan’ın yaşadığı Büyük Açlık Dönemi’nde başlamaz. Türkiye Yunanistan’a Büyük Açlık Dönemi öncesi yani, İtalyan işgali sırasında (Ekim 1940 – Nisan 1941 arası) 6 aylık dönem içerisinde de yardımlarda bulunmuştur. Bu araştırma bunu somut örnekler göstererek anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, İtalya, II. Dünya Savaşı, yardım

THE AIDS OF TURKEY TO GREECE IN THE ITALIAN ATTACK (1940-1941)

ABSTRACT

During World War II years, after April 1941 the all Greece was invaded by Germany. After this invasion, Greece suffered for a disastrous term called “Great Starvation Period” in which hundreds of thousands people died. In this term, Turkey was almost the only nation to provide Greece for

¹ Bu makale Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında tamamlanan ve BAP Koordinasyon Birimi tarafından 3777-YL1-13 proje numarası ile desteklenen “II. Dünya Savaşı Yıllarında ve Sonrasında Türk Yunan İlişkilerinde Dostluk Örnekleri (1939-1954)” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

*Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-posta: kadirkasalak@sdu.edu.tr

**Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Yüksek lisans mezunu, e-posta: benramazanbas@hotmail.com

remarkable aids about humanitarian matters such as preventing the starvation and adopting Greek refugees. But in fact World War II years, those aids of Turkey to Greece does not start in this Great Starvation Period. Before Great Starvation Period, in other words during Italian invasion (between October 1940 and April 1941) Turkey had helped Greece in this 6 months' period as well. This research explains this by showing concrete examples.

Key Words: Turkey, Greece, Italy, The II. World War II, aid

GİRİŞ

Yunanistan tarihsel politikası olan “Megali İdea”² yı gerçekleştirmek için, İngiltere'nin de kışkırtma ve yardımları ile 1919-1922 arası Türklere karşı Anadolu'da kanlı bir mücadeleye girişmiştir. Yunanistan'ın bu hareketi, Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğinde Kurtuluş Savaşı'nı yürütenlere karşı ağır bir yenilgi ile sona ermiştir. Bu ağır yenilgi sonrası Yunanistan, gerek iç politikada gerekse dış politikada zor bir döneme girmiştir. İç politikası 1928 yılında Venizelos'un yeniden iktidara geldiği döneme kadar siyasi buhranlarla geçmiştir. Dış politikada ise özellikle komşularından dolayı hiç de rahat olamamıştır. Bulgaristan ve Yugoslavya'nın toprak talepleri ile İtalya'nın yayılcı tutumu Yunanistan açısından endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Bu nedenlerden dolayı bulunduğu coğrafyada Yunanistan adeta bir kısıkcın içinde kalmıştır.

Bu kısıkaçtan kurtulmak isteyen Yunanistan, 1928 yılından itibaren Türkiye ile aralarındaki sorunları çözerek iyi ilişkiler kurmayı dış politika hedefi olarak belirlemiştir. 30 Ekim 1930'da Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması ile de Türkiye ve Yunanistan

² Yunanistan Krallığı kurulduğu andan itibaren yayılcı bir politika izlemiştir. Dış politikasını Osmanlı Devleti'nden toprak kopararak sürekli büyümek üzerine kurmuştur. Yunanistan'ın bu yayılcı politikasının temeli ise “Megali İdea” adı verilen politikası olmuştur. Türkçe'ye “büyük ülkü”, “büyük fikir” olarak çevirebileceğimiz kavram kısaca; Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, büyük başşehir Konstantinopolis (İstanbul) merkez olmak üzere ele geçirip eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı beş denizli büyük bir Yunanistan kurmak ideali olarak açıklanabilir. Bakınız (Bkz.) M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında, Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821- 1922)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s. 29.

1844'de Yunanistan'ın önde gelen politikacılarından biri olan Kolettis'in, anayasa yapmak için toplanan kurucu meclis önünde yaptığı konuşma, Megali İdea'nın resmi olarak ilk kez dile getirilmesidir. Bu konuşmayı yapan Yoannis Kollettis daha sonraki yıllarda başbakanlık görevinde de bulunmuştur. Bu konuşma: “*Yunan Krallığı tüm Yunanistan değil, yalnızca en küçük ve en eksik parçasıdır. Doğma büyüme Yunanlı olan kimse yalnızca bu Krallık içerisinde yaşayan değil, aynı zamanda İyonya'da, Teselya'da, Serez'de, Adrianopolis'de (Edirne), Konstantinopolis'de (İstanbul), Trabzon'da, Girit'te, Samos'ta (Sisam) ve Yunan tarihi ya da Yunan ırkıyla ilişkili herhangi bir toprakta yaşayanıdır.(...)*” Bkz. Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 66.

aralarındaki sorunların büyük çoğunluğunu çözüp, ilişkileri düzeltmişler ve bir dostluk dönemine girmişlerdir.³

Hiç kuşkusuz bu dostluğun baş mimarları Mustafa Kemal ile Venizelos olmuştur. Megali İdea'nın geçmişteki en büyük savunucusu ve bunu pratiğe dökerek uygulayıcısı olan Venizelos, 1928 yılında tekrar iktidara geldiğinde, daha gerçekçi bir politika ile Megali İdea'dan vazgeçmiştir. Bunun da en somut göstergesi Megali İdea'nın içinin boşaltılması demek olan nüfus mübadelesini, Venizelos'un kabul etmesi ve bizzat uygulayıcısı olmasıdır. Mustafa Kemal ise uzun felaket yılları geçirdikten sonra harabeye dönmüş ülkenin kalkınması için bir barış ortamına ihtiyaç duyduğundan, dış politikasını "yurtta barış dünyada barış" temeline oturtmuştur. Bu bağlamda Yunanistan ile aralarındaki sorunların çözümlenmesini, bir dostluk ortamı oluşturulmasını, hatta ittifak yapılmasını istemiştir. Dolayısıyla 1934 yılında Balkan Paketi'nin kurulmasının temelinde yatan neden, Mustafa Kemal ve Venizelos'un oluşturduğu Türk-Yunan yakınlaşması ve bunun sonucu olan Türk-Yunan dostluğudur.⁴

Yunanistan Balkan Paketi sayesinde bölgede bir anlamda nefes alabilmiştir. Çünkü Balkan Paketi'nin içine Yugoslavya'nın da dâhil olması, Yunanistan açısından Yugoslavya'nın tehditlerinin en aza indirgenmesini sağlamıştır. Ayrıca Balkan Paketi sayesinde, Bulgaristan'a karşı da Balkanlar'da müttefikler elde etmiştir.

Yunanistan'ın İtalya için düşündüğü önlem ise, İtalya ile iyi ilişkiler kurarak İtalya'yı karşısına almamak olmuştur. Hatta bunun en somut göstergelerinden biri Balkan Paketi kurulurken, Yunanistan'ın Gizli Onay Belgesi'nde koyduğu çekincedir. Bu çekince: Balkan Paketi'nin amacı yalnızca Balkan Devletleri'nden gelecek bir saldırıyı karşılamaktır. Yunanistan paktın bir gereği olarak, hiçbir durumda büyük devletlerden birine karşı savaş etmez,⁵ şeklindedir. Kuşkusuz bu çekincenin ana nedeni, Yunanistan'ın İtalya'yı karşısına almak istememesindedir.

Yunanistan İtalya ile iyi ilişkiler kurma politikasına, II. Dünya Savaşı'nın başladığı aylarda da devam etmiştir. İtalya'nın yayılmacı politikasının bir gereği olarak, 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmesine rağmen, İtalya ile Yunanistan arasındaki ilişkileri bozmamıştır. Hatta 21 Eylül 1939'da İtalya ile Yunanistan aralarında bir antlaşma bile yapmışlardır. Bu antlaşma, Yunanistan'ın Arnavutluk sınırındaki İtalyan askerlerinin geri çekilmesi ile ilgilidir. Bu antlaşma Yugoslavya, Romanya ve Macaristan'da

³ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul 2014, s. 803.

⁴ Aptülâhat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 273.

⁵ İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları 1.Cilt (1920-1945)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s. 466.

da memnuniyetle karşılanmıştır. Böylelikle savaşın Balkanlar'a sıçramayacağı düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Yunan-İtalyan dostluğu da Balkanlar'daki barışa yardımcı olacak unsurlardan biri olarak görülmüştür.⁶ Ancak bunun çok gerçekçi olmadığı bu antlaşmadan 4,5 ay sonra Yunanistan Başbakanı Metaksas'ın 9 Şubat 1940'da, Selanik'te yaptığı konuşmadan da anlaşılmıştır. Metaksas; "*Çetin zamanlar geçiriyoruz. Bazı anlar oldu ki harp badiresine sürüklenmek tehlikesi üzerimize çökmüş bulundu. Bizi kurtaran, başı öne eğik yaşamaktansa başı dimdik ölmek kararımız olmuştur. Sonuna kadar harpten masun kalabileceğiz demiyorum, fakat bunu arzu ediyorum (...)*" şeklindeki açıklaması ile yaklaşan savaşı işaret etmiştir. Ayrıca Metaksas şerefli ve haysiyetli bir barış istediklerini, bu şekilde bir barış olmayacaksa gerekirse Yunanistan'ın savaşaacağını da, söylemiştir.⁷

1939 yılının son ayları ve 1940 yılının ilk aylarında Almanya'nın ve İtalya'nın yayılmacı tutumunun devam etmesi nedeni ile Yunanistan iyi ilişkiler kurmaya çalıştığı İtalya'ya karşı, bu dönem sonrası artık güvensizlik ve endişe duymaya başlamıştır.

1. İTALYA'NIN YUNANİSTAN'A SALDIRISI

İtalya 1939 Eylül'ünde başlayan II. Dünya Savaşı'nda, başlangıçta savaş dışı kalacağını açıklamıştı. İtalya'nın bu tutumu 1940 yazına kadar sürdü. İtalya 1940 yazında Fransa Almanya karşısında yenilgiye uğrayınca savaşa girdi. Mussolini Yunanistan'ı kolayca işgal edebileceği düşüncesindeydi. Mussolini liderliğinde İtalya, 1940 Ağustos ayından itibaren Yunanistan'a saldırabilmek için bahane yaratmaya başladı. İtalyan denizaltıları Yunan gemilerine ateş açmaya başladılar. İtalya Her fırsatta türlü bahanelerle Yunanistan'ı suçladı.⁸

Mussolini'nin Yunanistan'a saldırmak istemesinin nedeni, gerek Doğu Afrika gerek Kuzey Afrika harekâtının sonunda İtalya'nın, Süveyş'i ele geçirmek istemesiydi. Mussolini bunun için üç kollu bir kısıkaç uygulamak istemişti. Bu kısıkaçın iki kolu Kuzey ve Doğu Afrika cepheleriydi. Yunanistan ve Girit'i alıp kısıkaçın üçüncü kolunu Doğu Akdeniz'den yürütmek istedi.⁹ Bu nedenle 15 Ekim 1940'da Musolini Yunanistan'a taarruz emrini vermişti.¹⁰

⁶ Cumhuriyet, 22 Eylül 1939.

⁷ Cumhuriyet, 10 Şubat 1940.

⁸ Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 48.

⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010, s. 370.

¹⁰ Hans Adolf Jacobsen, *1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı*, (çev. İbrahim Ulus), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989, s. 31.

Mussolini 28 Ekim 1940'da Yunanistan'a aşağılayıcı bir ultimatom verdi. Yunanistan İtalya'nın tüm emperyalist isteklerine karşı 28 Ekim 1940'da "hayır"¹¹ yanıtını verince, bu tarihte Yunanistan'ın İtalya tarafından işgali başladı.¹² Böylece bir anda Yunanistan kendini II. Dünya Savaşı'nın içinde buldu.

2. İTALYAN SALDIRISINDA TÜRK KAMUOYUNUN YUNANİSTAN'A SEMPATİSİ

15 Mayıs 1919'da Yunanistan'ın yayılmacı politikası ve İngiltere'nin kendi çıkarları için Yunanistan'ı kullanmak istemesi nedeniyle, Yunanistan'ın İzmir'i işgal etmesi ile başlayan kanlı Türk-Yunan savaşı ve sonrasındaki nüfus mübadelesi, Türk ve Yunan toplumları arasında aşılması zor buz dağları oluşturmuştu. Bu sebeple 1930'lu yıllarda Türk ve Yunan devletlerinin zirvesinde yaşanan yakınlaşmanın hemen halklara kadar inmesi beklenemezdi. Yaşanan acılar hala tazeydi. Ancak 1939 Erzincan Depremi'nde Yunanistan'ın insani yardımları iki toplum arasındaki buzların kısmen de olsa erimeye başlamasını sağlamıştır.

27 Aralık 1939 tarihinde Anadolu'da büyük can ve mal kaybına yol açan¹³ bu depremle ilgili, Başbakanlığa sunulmak üzere 31.12.1939'da hazırlanan raporda;

"Erzincan'da görülen ilk vaziyet hakikaten tüyler ürpertecek şekilde muazzam bir felâket sahnesidir. (...) Şehirde felâkete uğramamış bir tek aile ve harap olmamış bir tek bina yoktur (...)"¹⁴

ifadelerinden de yaşanmış olan felaketin büyüklüğü anlaşılmaktadır. Anadolu'da yaşanan bu büyük felaket Türkiye'yi tam anlamıyla sarsmıştı. Dünyanın da siyasi ve sosyal yönden sıkıntılı bir dönemi olmasına rağmen gerek yurt içinden,¹⁵ gerek yurt dışından¹⁶ Türk Kızılayı aracılığıyla yardımlarda bulunulmuştur. Bu yardımlarda bulunan ülkelerden biri de Yunanistan'dır.

¹¹ Yunanistan'da her yıl 28 Ekim günü, "OKHİ" (HAYIR) deme gününün ulusal bayram olarak kutlanması da nedeni budur. Yani İtalya'nın tüm emperyalist isteklerine karşı boyun eğilmeyerek "hayır" cevabının verilmesidir. Bkz. Clogg, *a.g.e.*, s. 153.

¹² Jacobsen, *a.g.e.*, s. 31.

¹³ 27 Aralık 1939 tarihinde saat 01:57 de Erzincan merkezli olmak üzere Anadolu'da meydana gelen bu deprem 10-11 şiddetindedir. Deprem 32.968 kişinin ölümüne yol açtı. 116.720 binada da hasara sebep oldu. Bkz. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi, "Türkiye'de 1900-2013 Yılları Arasında Can Kaybı ve Hasara Neden Olmuş Önemli Depremler (MS>5)", <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/>, (08.06.2015).

¹⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No (F.No): 030.10.00.00, Kutu No (K.No): 119,

Dosya No (D.No): 844, Sıra No (S.No): 11.1.

¹⁵ Türk Kızılayı Arşivi (TKA), Kutu No (K.No): 312, Belge No (B.No): 14.14.

¹⁶ TKA, K.No: 312, B.No: 14.

Yunanistan Anadolu'daki depremzedeler için büyük bir yardım kampanyası düzenledi. Bu yardım kampanyasına 700.000 den fazla insan katıldı. Kampanya sonucu toplanan para yaklaşık 2.000.000 drahmidir.¹⁷ Yunanistan'ın yardım kampanyasında topladığı 2.000.000 drahmi maddi olarak büyük bir miktara karşılık gelmez.¹⁸ Ancak manevi olarak etkisi büyük olmuştur. Örneğin, bu yardım kampanyası sonrası 16 Şubat 1940 tarihli Akşam gazetesi şunları yazmıştır:

“Yunanlı kardeşlerimizin şark vilâyetlerini harabeye çeviren zelzele felâketi münasebetiyle bize gösterdikleri derin sempatiden çok mütehassis olduk, maddî ve manevî müşterek menfaat bağları ile bağlı bulunduğumuz Yunanlı dostlarımızın bu derin teveccüh ve alâkasını hiç bir zaman unutmayacağız.”¹⁹

Dolayısı ile II. Dünya Savaşı'nın ilk aylarında yaşanan bu olay sonrası Türkiye'deki kamuoyunda Yunanistan'a karşı zaten bir sempati oluşmuştu.

28 Ekim 1940 sonrası İtalya'nın Yunanistan'a saldırısı ve bu saldırı karşısında Yunanistan'ın direnişi, Türk kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir. Türk kamuoyu İtalya'nın Yunanistan'a saldırısını haksız bir saldırı olarak görmüş, Yunanistan'ın göstermiş olduğu direnişten ise övgü ile bahsetmiştir.²⁰ Türk basınında Yunan milletinin İtalya'ya karşı göstermiş olduğu mücadele, kahramanca bir direniş olarak görülmüştür.²¹ Türk basını tarafından Yunanlılar için, dost ve kahraman Yunan milleti, mert Yunan milleti²² gibi ifadeler sıkça kullanılmıştır.

Türk basını İtalya'nın Yunanistan'ı işgali sırasındaki Yunan direnişini ilk günden itibaren yakından takip ederek, gelişmeler hakkında sürekli okuyucularını haberdar etmiştir. Bu haberlerin gazetelerde verilisinde Yunan direnişi için övgü dolu ifadeler kullanılmıştır. Örneğin;

“Elenler, vatanperver oldukları kadar, heyecanlı ve ateşli bir millettirler. Düşmana ilk indirdikleri kuvvetli yumruklar onların yüreğini, büyük işler görececek mukaddes ateşle tutuşturmuştur.”²³

şeklindeki ifadelerden Türk basınının Yunan direnişini desteklediği ve bu direnişe karşı bir sempati duyduğu anlaşılmaktadır. Türk basını tarafından Yunanistan'a verilen bu büyük desteğin bir diğer göstergesi, yazılarda kullanılan dilde, Türkiye'de yaygın olarak kullanılan ve “İon” dan

¹⁷ Cumhuriyet, 14 Şubat 1940.

¹⁸ 18 Şubat 1940 tarihinde, 100 drahmi 0.965 liradır. 1 dolar 1.3 liradır. Bkz. Cumhuriyet, 18 Şubat 1940. Toplanan para 19.300 liradır. Dolar olarak ise 14.846 dolardır.(Yazarın notu)

¹⁹ Akşam, 16 Şubat 1940.

²⁰ Yeni Sabah, 31 Ekim 1940.

²¹ Cumhuriyet, 11 Kasım 1940.

²² Cumhuriyet, 8 Nisan 1941.

²³ Cumhuriyet, 13 Kasım 1940.

gelen “Yunan” kelimesi yerine Yunanlılarca kullanılan Ellen (Helen) kelimesinin zaman zaman kullanılmış olmasıdır.²⁴

10 Kasım 1940 tarihli Elefteron Vima gazetesinin başmakalesindeki;

“Yunanistan’ın İtalya’ya karşı mücadelesinde bütün dünya Yunanistan’ın yanındadır. Özellikle de Türkiye bütün varlığı ile, bütün ruhu ile Yunanistan’ın yanındadır. Ankara Yunan ordusunun yürüttüğü bu hareketin yalnız Yunan bağımsızlığını değil, Türkiye’nin de bağımsızlığını müdafaa ettiğinin farkındadır. Asil, samimi ve mert Türk milletinin Yunan davasını benimsemiş olduğunu Yunan ruhu asla unutmayacaktır.”²⁵

gibi ifadelerden de Türkiye’deki kamuoyu desteğinden Yunanistan’ın oldukça memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Yunanistan’ın İtalya’nın eline geçmesi, Türkiye tarafından da istenmemiştir. Türkiye bu saldırı karşısında ölçülü bir politika izlemiştir. Türkiye II. Dünya Savaşı’nda uyguladığı denge politikasının zarar görmemesi için Almanya’dan fazla bahsetmeden *İtalya’nın Yunanistan’a saldırısında haksız olduğu, Yunanistan’ın davasında haklı olduğu*, şeklinde basın aracılığı ile Yunanistan lehine bir kamuoyu oluşturulmuştur. Türkiye’de oluşturulan bu kamuoyu desteği de Yunanistan tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Yunanistan’ı kolay bir şekilde işgal edebileceğini öngören Mussolini, beklemediği bir Yunan direnişi ile karşılaştı. Böyle bir durumu kimse beklemiyordu. Bu beklenmedik direnç, Yunanistan’ın kısa sürede işgal edileceği ve hemen teslim olacağı beklentisinin yanlış olduğunu göstermişti.

Türkiye uyguladığı politika gereği bir saldırıya uğramadığı sürece, bu savaşa katılmayacaktı. İtalya’nın Yunanistan’ı işgali ise, Türkiye açısından kritik bir durumdur. Ancak bu işgal Türkiye’ye herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. İtalya Balkan Devleti olmadığı için, Balkan Paktı hükümleri de işletilemezdi.

3. TÜRKİYE’NİN YUNANİSTAN’A YARDIMLARI

Türkiye İtalya’nın Yunanistan’a saldırısı sırasında dostu Yunanistan’a sadece kamuoyu desteği vermekle kalmamış, çeşitli şekillerde ve tarihlerde somut yardımlarda da bulunmuştur. Bu yardımlar İtalya’nın Yunanistan’a saldırısının ilk günlerinden itibaren başlamıştır. Oysa

²⁴ Zuhâl Mert, “*Tan Gazetesinde 1940 Yunan-İtalyan Savaşı*”, Toplumsal Tarih Dergisi, S. 168, Ankara 2007, s.76.

²⁵ Cumhuriyet, 11 Kasım 1940.

Türkiye'nin Yunanistan'a herhangi bir antlaşmadan doğan bir yardım yükümlülüğü bulunmamaktadır.

13 Kasım 1940'da Cenevre'de bulunan bir yardım teşkilatı (Comité International de la Croix- Rouge) Türk Kızılayı aracılığı ile Yunanistan'a para yardımında bulunmuştur.²⁶ Burada Türk Kızılayı'nın, Yunanistan'a başka ülkelerden yapılan yardımlar için aracılık yaparak yardımcı olmuş olduğu görülmektedir.

Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşında Türk Kızılayı Yunanistan'a sadece aracılık ederek yardımda bulunmamıştır. Türk Kızılayı bizzat kendisi Yunanistan'a yardımlarda bulunmuştur. Özellikle İtalya ile olan savaşın en çetin dönemlerinde, yani en fazla yardıma ihtiyaç duyduğu dönemler de Türk Kızılayı yardım etmiştir. Örneğin, Kızılay Cemiyeti'nin 18 Kasım 1940 tarih ve 4199 sayılı kararıyla, Yunanistan Kızıllaçığı'na birtakım eşya ve tıbbi malzemenin Kızılay'ın İstanbul'da bulunan deposu vasıtası ile gönderilmesine karar verilmiştir. Yunanistan Kızıllaçığı'na gönderilecek eşya ve tıbbi malzemeler şunlardır: 3000 adet yün battaniye, 5.000 adet Amerikan sargı bezi, 5.000 adet gazlı sargı bezi, 1.000 kg kotonhidrofil, 3.000 m² gaz hidrofil, 5.000 m² gaz pansuman, 1.000 şişe gangren serum, 10.000 şişe tetanos serumudur.²⁷

Yukarıda bahsedilen Kızılay'ın kararından üç gün önce 15 Kasım 1940'da, gönderilecek malzemenin bir kısmı Sirkeci'den Yunanistan'a gönderilmek üzere Haydarpaşa'ya gönderilmiştir. 18 Kasım 1940'da yine aynı şekilde ikinci bir parti gönderilmiştir. 2 Aralık 1940 tarihinde de üçüncü bir parti daha gönderilmiştir.²⁸ Bu şekilde Türk Kızılayı tarafından Yunan Kızıllaçığı'na eşya ve tıbbi yardımlar gönderilmiştir.

Bu yardımlar büyük oranda yerine ulaşmıştır. Bunu Yunan Kızıllaçığı'nın Türk Kızılayı'na, 12 Aralık 1940 tarihli telgrafından da anlıyoruz. Bu telgrafta Yunan Kızıllaçığı gönderilen eşya ve serumlar için, Türk Kızılayı'na teşekkür etmiştir. Yine aynı telgrafta Yunan Kızıllaçığı'nın başka istekleri olduğu, bunların da yakında geleceğini ümit ettiklerini Türk Kızılayı'na bildirmişlerdir.²⁹

Ankara'daki Yunan Büyükelçisi'nin eşi Madam Rafael tarafından, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşı sırasında, "Yunan Askerlerine Yardım Komitesi" oluşturulmuştur. 15 ton şeker, bu komite aracılığıyla Yunan askerleri için toplanmıştır.³⁰ Madam Rafael tarafından düzenlenen bir organizasyonla, Türkiye'deki Yunanlılardan toplanan bu 15 ton şekerin

²⁶ TKA, K.No: 2598, B.No: 10.1.

²⁷ TKA, K.No: 2598, B.No: 5.4.

²⁸ TKA, K.No: 2598, B.No: 8.1.

²⁹ TKA, K.No: 2598, B.No: 5.1.

³⁰ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.

ihracına, Bakanlar Kurulu 2 Aralık 1940 tarihli kararname ile izin vermiştir.³¹

13 Aralık 1940 tarihinde Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı'ndan, Başbakanlığa gönderilen resmi yazıda; İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine yardım edilmesi hakkında, Yunan hükümetinin isteği iletilmiştir. Yunan gemileri petrol, asetilen ve buğday gibi ihtiyaçlarını alırken zaman kaybı nedeni ile sıkıntı yaşadıkları, bu nedenle Yunan gemileri için toptan bir karar alınarak bu zaman kaybı engellenirse Yunanistan'ın bundan pek müteşekkir kalacağı, bildirilmiştir.³²

Yunanistan'ın İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine yardım edilmesi isteğinin sebebi, İtalya ile olan savaşı nedeni ile bu gibi işlerde Yunanistan'ın zaman kaybına tahammülü olmamasıdır. 16 Aralık 1940 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık makamından Türkiye'nin Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen resmi yazıda, İstanbul Limanı'na uğrayan Yunan gemilerine icap eden kolaylığın gösterilmesi istenmiştir.³³

1940 yılı Aralık ayının son günlerinde, Tepedelen mevkiinde İtalyan ordusu karşısında sıkışan Yunanlılara yardım amacıyla, Asteğmen Cevad Mehmet Atlar sorumluluğunda, Edirne'de bulunan Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un denetiminde, Yunanistan'a cephane ve malzeme yardımı yapılmasına karar verilmiştir. Bunun için 100.000 çift asker çorabı, 7 bin tüfek bombası ve 1,5 ton külçe kalay gönderilmesi, Milli Savunma Bakanlığı tarafından kararlaştırılmıştır. Asteğmen Cevad Mehmet Atlar 31 Aralık 1940'da, Ankara'daki belli başlı depolardan 7 bin tüfek bombası ile 1,5 ton külçe kalayı alarak, tüm tedbirler alınmış bir şekilde, özel bir katarla İstanbul'a gitmek üzere hareket etmiştir. 1 Ocak 1941'de İstanbul'a varmıştır. Tophane'deki levazım ambarlarından 100.000 çift asker çorabını da katarla yükleyerek, aynı gece Yunanistan'a hareket etmiş, 2 Ocak 1941 tarihinde de Pityon'a varmıştır. Edirne'deki Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un bilgisi dâhilinde getirdiklerini bir tutanakla Yunanlı subaylara orada teslim etmiştir.³⁴

Türkiye'nin, İtalyan saldırısına uğrayan Yunanistan'a askeri yardımları ile ilgili arşivlerde fazla kaynak bulunamadı. Ancak Asteğmen Atlar'a Yunanlı subayların söylediğine göre, Topçu Yarbay Halil Yurdakul'un elinden başka yardımlar da almışlardır.³⁵ Ayrıca Cemil Koçak da

³¹ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.

³² BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.3.

³³ BCA, F.No 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.2.

³⁴ Milliyet, 10 Ağustos 1974.

³⁵ Milliyet, 10 Ağustos 1974.

“Türkiye’nin Yunanistan’a askeri yardım yükümlülüğü bulunmamasına karşın, Ankara, Yunanistan’a bir miktar yardımda bulunacaktır. Söz konusu yardım öncelikle askeri alandaydı(...)”

şeklindeki ifadesi ile bu askeri yardımların olduğunu ifade etmiştir.³⁶

Bunun dışında İtalyan saldırısı sırasında Türkiye’nin Yunanistan’a dolaylı askeri yardımı da olmuştur. Bu yardım şu şekildedir:

Yunanistan’ın en büyük korkularından biri, olası bir Bulgaristan saldırısıdır. Yunanistan İtalya’nın saldırısına uğrayınca, bu ihtimal daha da kuvvetlenir. Ancak böyle bir durumda Balkan Pakti gereği Türkiye’nin de Bulgaristan’a savaş açması gerekeceğinden, Bulgaristan İtalyan saldırısı sırasında Yunanistan’a saldıramamıştır. Böyle bir olasılığa karşı Türkiye zaten Trakya sınırında hazırlık yapmıştır. Durum böyle olunca Yunanistan, Bulgaristan sınırındaki askerlerini de büyük oranda İtalya ile savaştığı alanlara kaydırarak, bu konuda da oldukça rahatlamıştır.³⁷ Yunanistan’ın İtalya ile olan savaşında başarılı olmasının nedenlerinden biri de bu olmuştur.

İtalya’nın saldırısına uğrayan Yunanistan’a Türkiye’nin yardımları 1941 yılının ilk aylarında da devam etti. 26 Şubat 1941’de Türk Kızılayı tarafından 3 adet otomobil (yaralı Yunan askerlerini ve saldırılarda yaralanan Yunanlı vatandaşları taşımak için) Yunan Kızılhaçı’na verildi. 26 Şubat 1941’de Selanik’te otomobiller resmi bir törenle teslim edildi. Törende Yunan Kızılhaçı’nın Başkanı Zanas, bu otomobillerin İtalya ile savaşta yaralanan askerlerle, hava saldırılarında yaralanan vatandaşların taşınmasında kullanılacağını söylemiştir. Ayrıca Zanas Yunanlıların zafere olan inançlarının nedenlerinden birini de, şu şekildeki sözleri ile Türkiye’ye bağlamıştır:

“Yunanlıların zafere olan itimatları kavidir. Zira bu imanımız, kahraman yavrularımızın cesaretine ve bu güne kadar müteaddit jestler ile maneviyatımızı yükselten vazifelerimizi kendi zaferleri addeden cesur dost ve müttefikimiz Türklerin yardımlarına dayanmaktadır.”³⁸

Yunan Kızılhaçı’nın Başkanı Zanas’ın bu konuşması, Türkiye’nin İtalya ile savaşan Yunanistan’a yardım ettiğini gösteren bir başka örnek olsa gerek.

Türkiye’nin Selanik Konsolosu İdris Cura’da;

³⁶ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 316.

³⁷ A.g.e., s. 315-316.

³⁸ Cumhuriyet, 19 Mart 1941.

“(…)Yunan zaferini kendi zaferimiz gibi karşıladığımızı kardeş Yunan milleti de biliyor. Hediye edilen bu üç otomobilin kahramanca çarpışan şanlı Yunan askerlerinin yaralılarının taşınacağı nakil fırsatı ile iki memleket arasında asla sarsılmak bilmeyen dostluk, ittifak ve kardeşlik bağlarının tezahürüne vesile olacağını kaydetmek isterim.”³⁹

şeklindeki ifadesiyle Türkiye'nin İtalya ile savaşan Yunanistan'a desteğini vurgulamıştır.

1941 yılı Mart ayı içerisinde Türkiye, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşının yaşandığı Arnavutluk cephesine, savaşın cereyan tarzlarını tetkik etmek için Genelkurmay Başkanlığı'nın teklifine atfen, Milli Savunma Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile subaylar gönderilmesine karar vermiştir.⁴⁰ Buradan da Türkiye'nin, Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşının gidişatını yakından takip ettiği anlaşılmaktadır.

Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşının en çetin günlerinde, Yunan ordusunun acil ihtiyaç duyduğu bazı ilaçlar vardır. Bu ilaçlar Yunan Hükümeti tarafından Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği vasıtası ile Türkiye'den istenmiştir. Söz konusu ilaçlar arasında olan Türkiye'de Hıfzıssıhha Kurumu tarafından üretilen 10.000 şişe tetanoz serumunun Yunanistan'a gönderilmesi, 26 Mart 1941 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca bu serumların ücretsiz olarak gönderilmesine de karar verilmiştir.⁴¹

Bu arada Batı Trakya Türkleri de, Yunanistan'ın bu zor yıllarında devletlerine ihanet etmemişler, sadakatlarını göstermişlerdir. II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan Yunan-İtalyan savaşında, 16.600 Batı Trakyalı Türk'te Yunan ordusunda görev aldı. Yunan ordusunda Türklerden oluşan tabur ve bölükler, Yunan ordusu içinde başarılı bir şekilde savaşmışlar. Bu savaşta 2.600 Türk hayatını kaybetmiş, 1.850 Türk'te yaralanmıştı. Bu savaşa katılan neredeyse her dört Türk'ten biri ölmüş veya yaralanmıştı. Bu bir savaşta verilebilecek büyük bir kayıp oranıydı.⁴²

II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında yaşanan İtalyan-Yunan savaşı İtalyanlar için tam bir başarısızlık oldu. 2 Kasım 1940 tarihinde İtalyan ilerlemesi durdu. Yunanistan karşı taarruza geçti ve Kasım sonlarına doğru Arnavutluk topraklarına girdi. İtalya 1941 Mart ayında tekrar karşı taarruza geçtiyse de yine başarısız oldu.⁴³

³⁹ Cumhuriyet, 19 Mart 1941.

⁴⁰ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.

⁴¹ BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 24, S.No: 16.

⁴² H.Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, İstanbul 1996, s. 123.

⁴³ Armaoğlu, a.g.e., s. 371.

İtalya'nın Yunanistan'ı işgali İtalya açısından tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine Hitler yönetimindeki Almanya kısa sürede Yunanistan üzerine yürüdü. Yunanistan İtalya'ya karşı göstermiş olduğu direnişi Almanlar karşısında gösteremedi. Almanlar 23 Nisan 1941'de Atina'yı ele geçirdi ve Yunanistan teslim oldu.

SONUÇ

II. Dünya Savaşı'nın ilk aylarında Anadolu'da yaşanan 1939 Erzincan Depremi'nde, Yunanistan Türkiye'nin yardımına koşmuş ve insani yardımlarda bulunmuştur. Yunanistan'da Anadolu'da depremzedeler için büyük bir yardım kampanyası düzenlenmiş, bu yardım kampanyasına yaklaşık 700.000 Yunan vatandaşı katılmıştır. Yunanistan'ın bu tutumu Türk kamuoyunda, II. Dünya Savaşı yılları boyunca Yunanistan'a karşı bir sempati oluşmasının da alt yapısını oluşturmuştur.

Yunanistan II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında İtalya'nın saldırısına uğramıştır. Bu saldırı sırasında Yunanistan İtalya'ya karşı kimsenin beklemediği bir direniş göstermiştir. Bu direnişinde Türkiye dost olarak gördüğü Yunanistan'a kamuoyu aracılığı ile bir sempati oluşturarak destek vermiştir. Türk kamuoyu, Türkiye'deki hükümetin II. Dünya Savaşı'nda uyguladığı denge politikasına zarar vermemek amacıyla, Almanya'dan fazla bahsetmeden Yunanistan'a destek vermiş, Türk kamuoyunun bu desteğinden Yunanistan ise oldukça memnun olmuştur.

Türkiye Yunanistan'a soyut kamuoyu desteği vermekle kalmamış, bu desteği somutlaştırarak, özellikle savaşın en kritik anlarında Yunanistan'a küçük çaplı da olsa askeri ve tıbbi malzeme yardımlarında bulunmuştur. Özellikle Yunan Kızılhaçı'nın çok fazla ihtiyaç duyduğu bir takım tıbbi malzemeler Türk Kızılayı tarafından gönderilmiştir. Yunan ordusunun acil ihtiyacı olan ilaç, serum, sargı bezi, yün battaniye gibi tıbbi malzemeler ve yaralı taşımak amacı ile kullanılmak üzere otomobiller, Yunanistan'a ücretsiz olarak Türkiye tarafından gönderilmiştir.

Türkiye Yunanistan'ın İtalya ile olan savaşında, Türkiye'deki Rumların Yunan ordusu için topladığı yardımların Yunanistan'a ulaştırılması, başka ülkelerden Yunan Kızılhaçı'na gönderilen yardım paralarının Yunanistan'a gönderilmesi veya Türk limanlarına uğrayan Yunan gemilerine her türlü kolaylığın gösterilmesi örneklerinde de olduğu gibi bürokratik engeller konusunda da oldukça yardımcı olmuştur.

Yunanistan İtalya ile olan savaşında olası bir Bulgaristan saldırısı beklemesine rağmen, Bulgaristan sınırındaki askerlerini büyük oranda İtalya ile savaştığı alanlara kaydırmıştır. Yunanistan'ın bunu yapabilmesinin nedeni, Yunanistan'a olası bir Bulgaristan saldırısında Balkan Pakti gereği,

Türkiye'nin de Bulgaristan'a savaş açması gerekeceğinden, Bulgaristan Yunanistan'a saldıramamıştır. Bu da Türkiye'nin dolaylıda olsa Yunanistan'a askeri bir yardımı olmuştur.

Batı Trakya Türkleri de Yunanistan'ın bu zor döneminde devletlerine ihanet etmemişler, aksine Yunan ordusunun içinde savaşa katılarak büyük gayretler göstermişlerdir. Yunan-İtalyan savaşına 16.600 Batı Trakyalı Türk'ün Yunan ordusunda görev alması, bunların 1.850'sinin hayatını kaybetmesi de bu desteğin en somut göstergesidir.

II. Dünya Savaşı'nın bu ilk yıllarında Türkiye, Yunanistan'ın zor döneminde yanında yer alarak elinden geldiğince yardımcı olmuştur. Bu yardımlar savaş yılları boyunca daha da zor günler geçirecek olan Yunanlılar için, bundan sonra *umudun adının Türkiye* olmasının da başlangıcı olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKŞİN, A. (1991) *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ARMAOĞLU, F. (2010) *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ KANDİLLİ RASATHANESİ VE DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ ULUSAL DEPREM İZLEME MERKEZİ, "Türkiye'de 1900-2013 Yılları Arasında Can Kaybı ve Hasara Neden Olmuş Önemli Depremler (MS>5)", <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/>, Erişim Tarihi: 08.06.2015.
- CLOGG, R. (1997) *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul.
- DEMİRBAŞ, H. B. (1996) *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, İstanbul.
- GÜREL, Ş. S. (1993) *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- HATİPOĞLU, M. M. (1988) *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında, Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821- 1922)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- JACOBSEN, H. A. (1989) *1939 – 1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı*, çev. İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

- KOÇAK, C. (1996) *Türkiye’de Millî Şef Dönemi (1938-1945)*, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MERT, Z. (2007) “Tan Gazetesinde 1940 Yunan-İtalyan Savaşı”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Ankara , S. 168, s.74-78.
- SOYSAL, İ. (2000) *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları 1.Cilt (1920–1945)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- UÇAROL, R. (2014) *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul.

ARŞİV BELGELERİ

I-Türk Kızılayı Arşivi

- 1-TKA, K.No: 312, B.No: 14.14
- 2-TKA, K.No: 312, B.No: 14.
- 3- TKA, K.No: 2598, B.No: 10.1.
- 4-TKA, K.No: 2598, B.No: 5.4.
- 5-TKA, K.No: 2598, B.No: 8.1.
- 6-TKA, K.No: 2598, B.No: 5.1.

II-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- 1-BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 119, D.No: 844, S.No: 11.1.
- 2-BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.
- 3-BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 93, D.No: 113, S.No: 18.
- 4-BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.3.
- 5-BCA, F.No: 030.10.00.00, K.No: 256, D.No: 723, S.No: 19.2.
- 6-BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 21, S.No: 12.
- 7-BCA, F.No: 030.18.01.02, K.No: 94, D.No: 24, S.No: 16.

SÜRELİ YAYINLAR

Akşam
Cumhuriyet
Milliyet
Yeni Sabah